

В. С. Кудін,

завідувачка лабораторії виховної роботи комунального навчального закладу «Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради»

НОВІ ПІДХОДИ ДО ВИХОВАННЯ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ

ПІДСУМКИ РЕЗУЛЬТАТІВ ЕКСПЕРИМЕНТУ ВСЕУКРАЇНСЬКОГО РІВНЯ З РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОГРАМИ «НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА У ПОСТУПІ ДО ЦІННОСТЕЙ»

За останні десятиліття світ змінився до невпізнання, а разом із ним змінилися наші діти, підлітки, молодь. Тому таким актуальним стало вирішення проблем виховання учнівської молоді в системі української освіти в умовах викликів нового часу.

Основні тенденції виховання культурної та освіченої людини ХХІ століття знайшли відображення у роботі закладів освіти під час їхньої участі в експерименті всеукраїнського рівня з теми «НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА У ПОСТУПІ ДО ЦІННОСТЕЙ». Експеримент проводився на виконання наказу Міністерства освіти і науки України від 18 березня 2019 р. № 369 «Про проведення експерименту всеукраїнського рівня з реалізації Програми «Нова українська школа у поступі до цінностей».

В експерименті взяли участь 5 закладів загальної середньої освіти Черкаської області, а саме:

1. Канівська загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів №4 Канівської міської ради Черкаської області.
2. Комунальний заклад «Золотоніська санаторна школа Черкаської обласної ради».
3. Моринський ліцей з дошкільним підрозділом імені Тараса Григоровича Шевченка Звенигородської міської ради Черкаської області.
4. Смілянський навчально-виховний комплекс «загальноосвітня школа І ступеня – гімназія імені В.Т.Сенатора» Смілянської міської ради Черкаської області.
5. Черкаська спеціалізована школа І-ІІІ ступенів №28 імені Т.Г.Шевченка Черкаської міської ради Черкаської області.

Учасники експерименту зазначають, що вони «... мали чудову можливість протягом багатьох років брати участь в експериментальній роботі всеукраїнського рівня під керівництвом дійсного члена АПН України, директора Інституту проблем виховання **Івана Дмитровича Бе́ха**, співпрацювали з комунальним навчальним закладом «Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради», Інститутом модернізації змісту освіти і зробили багато хороших справ».

З метою реалізації завдань дослідно-експериментальної роботи педагогічні колективи закладів освіти Черкаської області:

- проводили роботу відповідно до етапів експерименту;
- брали участь у всеукраїнських конференціях, висвітлюючи результати діяльності;
- інформували про проведення відповідних етапів Державну наукову установу «Інститут менеджменту освіти».

Зокрема, провідною ідеєю роботи педагогічного колективу **Канівської загальноосвітньої школи №4** з даного напрямку був творчий пошук, спрямований на впровадження національних традицій, відродження української культури, звичаїв народу, утвердження патріотизму й національної гордості, виховання кращих моральних якостей людини, формування здорового способу життя. Колектив закладу спрямовував свої зусилля на те, щоб школа для кожної дитини стала осередком становлення громадянина-патріота України, готового брати

на себе відповідальність, самовіддано розбудовувати країну як суверенну, незалежну, демократичну, соціальну державу.

Реалізація вищезазначених завдань у закладі здійснювалася також через проектну діяльність, яка на сьогодні є однією з найперспективніших складових освітнього процесу. Проведення такого виду роботи забезпечило створення умов для творчого саморозвитку та самореалізації учнів, формування всіх необхідних життєвих компетенцій: полікультурних, мовленнєвих, інформаційних, політичних та соціальних. Самостійне здобуття знань, їх систематизація, можливість орієнтуватися в інформаційному просторі, бачити проблему й приймати рішення відбувалося саме завдяки проектній діяльності.

Під час планування експериментальної роботи закладу обрана модель «Вектор на успіх», зроблено акцент на розвиток загальнолюдських цінностей особистості, посилення ролі формування загальнолюдських цінностей учнівської молоді в умовах Нової української школи. У педагогічному процесі школи проектна методика навчання та виховання знайшла своє практичне застосування як один із провідних засобів перетворення школи зі школи навчання на школу життя.

Школа №4 розміщена в центрі Канева, тому стала осередком розвитку громади міста. Колектив закладу переймається потребами громади, а до участі в освітніх проектах залучаються учні, батьки та мешканці громади.

У комунальному закладі «Золотоніська санаторна школа Черкаської обласної ради» створена Освітня програма, у якій зазначено, що випускник закладу – це особистість, яка володіє ключовими компетентностями, уміє не лише здобувати знання, але і використовувати їх на практиці, дбаючи при цьому про власне здоров'я.

Робота педагогічного колективу під час впровадження Всеукраїнського експерименту з реалізації Програми «Нова українська школа у поступі до цінностей» була цілеспрямованою і насиченою:

- проводилося анкетування вчителів, учнів та батьків;
- вивчалися родинні традиції та форми взаємодії дітей та дорослих у сім'ях;
- досліджувалась мотиваційна готовність дорослих суб'єктів освітнього процесу до реалізації Програми.

Під час участі в Експерименті педагоги, опираючись на наукові здобутки, дійшли висновку, що дитина не народжується з патріотичними переконаннями, її становлення залежить від умов сімейного виховання, психологічних особливостей, її активності. Учні 9 – 11 класів більш сприйнятливі для формування патріотичних почуттів внаслідок росту самосвідомості. Вони швидко включаються у соціальні процеси, переживають події, що відбуваються в суспільстві. Саме у цьому віці у дітей виникає відчуття причетності до того, що відбувається навколо них, розвивається логічне та критичне мислення. І саме під час проведення позакласних заходів старший підліток вчиться орієнтуватися в сучасній ситуації, критично оцінювати факти і події суспільного життя, відстоювати свою точку зору. Для проведення виховних заходів використовували масові, групові та індивідуальні форми роботи: аналіз соціальних

ситуацій, соціально-проектну діяльність, ситуаційно-рольові ігри, соціально-психологічні тренінги, круглий стіл, екскурсії, ігри-драматизації, інтерв'ю, участь в етнічно-художніх виставках. Вагомим виховним потенціалом став шкільний театр «Точка зору», завданням якого є виховання глядачів, учасників вистав – юних акторів та розвиток їхніх творчих сил. Це довготривалий проєкт, навколо якого педагогічному колективу вдалося об'єднати велику кількість учнів, педагогів, батьків.

Очікуваним результатом дослідно-експериментальної роботи стало сформоване уявлення у педагогів важливості виховання учнів на цінностях та обговорення і визначення в учасників експерименту підходів до наскрізного їх виховання в освітньому процесі. Результати діяльності з педагогічним колективом узагальнено в навчально-методичних посібниках «Щоб вести дітей за собою, необхідно самому рухатися, не зупиняючись», «Нова українська школа з турботою про здоров'я дітей», «Шануємо традиції, творимо сьогодні, крокуємо в майбутнє».

Як показала практика реалізації виховної системи «Особистість-гімназист - громадянин» у **Смілянському навчально-виховному комплексі «Загальноосвітня школа І ступеня-гімназія імені В.Т.Сенатора»** найбільш оптимальною дієвим методом виховної роботи стала проектна діяльність. Вона дозволила поєднати виховання й навчання з реальним життям, уможливила використання знань, умінь і навичок для вирішення практичних завдань.

Основним завданням виховної взаємодії стало залучення дітей до соціально значущих проєктів, в яких під час спілкування та взаємодії підлітки сформували піклувальне мислення, вибудували власну систему цінностей та практичних здатностей. За час дії проєктів десятки гімназистів взяли участь у добровільних та інформаційних акціях, майстер-класах, тренінгах. Результати роботи у проєктах вагомим: створено відео передачі, відеофільми про історію міста, альманахи про місцевих волонтерів, захисників України тощо. Основою виховної системи «**Особистість-гімназист - громадянин**» стала також реалізація музейної педагогіки у закладі освіти. Проєкт щодо створення музею розробили члени учнівського самоврядування закладу. Наразі на базі музею відбуваються різноманітні патріотичні заходи, екскурсії, створюються відео передачі, про які йшла мова вище. Шкільний музей має потужний освітній, виховний і розвивальний потенціал. Як одна з форм прояву самостійності й ініціативності учнів сприяє формуванню дослідницької компетентності дітей, вдосконаленню комунікативної компетентності і становленню соціально активного громадянина. Музей – це підсумок творчої праці, презентація результатів індивідуальної та колективної дослідницької роботи. В організації музейної справи Смілянський НВК співпрацює з громадською організацією «Пошук», Смілянським міським краєзнавчим музеєм, музеями закладів освіти міста, організацій та підприємств. Шкільний музей НВК відкритий для учасників освітнього процесу закладів освіти м. Сміли.

Згідно з результатами проведених практичних занять з педагогами та моніторингу виховного середовища закладу загальної середньої освіти та виховного простору сучасного учня розроблено методичні рекомендації щодо реалізації Програми «Нова українська школа у поступі до цінностей». На IV Всеукраїнській науково-практичній конференції «Особистість на шляху до духовних цінностей: педагогічна практика, набутий досвід» (січень 2022) презентовано висновки про ефективність реалізації програми «Нова українська школа у поступі до цінностей» у виховній системі Смілянського НВК «Загальноосвітня школа І ступеня – гімназія імені В.Т. Сенатора» з теми «**Практика соціально значимих проєктів учнівського самоврядування як чинник духовного зростання особистості підлітків**».

У Моринському ліцеї з дошкільним підрозділом імені Тараса Григоровича Шевченка впровадження програми «Нова українська школа у поступі до цінностей»

здійснювалося з акцентом на вихованні патріотизму та загальнолюдських цінностей. У дітей формували відповідальність, повагу до гідності, прав, свобод, законних інтересів людини, екологічну культуру, доброту, милосердя, толерантність, терпимість, шанобливе ставлення до сім'ї. Ефективність обраного шляху доведена під час проведення опитування та моніторингів, діагностики рівня свободи у школі, довіри, безпеки. Показники підтвердили якісний результат роботи з даного напрямку. У закладі створили атмосферу, сповнену свободи, довіри та безпеки, яка пасує сучасним активним, незалежним дітям, дозволяє їм без сором'язливості проявляти ініціативу щодо реалізації своїх ідей у практичній діяльності закладу освіти. Саме експериментальна робота, пов'язана з формуванням громадянської відповідальності, поваги до прав людини, моральних та духовних принципів, підготовки учнівської молоді до ролі відповідальних громадян відкритого демократичного суспільства дозволила найповніше розкрити виховну діяльність Моринського ліцею в умовах НУШ. А умови сьогодення значно підсилили духовний та громадянський складник здобувачів освіти, поставивши його на найвищий щабель. У процесі становлення громадянина, готового до активної особистісної відповідальності, участі в суспільно-корисній діяльності, гуманітарній сфері, демократичних перетвореннях учнівська молодь набуває цінного досвіду та підвищує почуття власної гідності.

Підсумовуючи участь у роботі Експерименту, педагоги закладу **впевнено зазначили**: «Шкільне виховання вибудовано таким чином, щоб воно було не «каральним». Замість «не можна вчиняти інакше» кажемо - «так було б ефективно». Завдання школи — вказувати та аналізувати орієнтири, підказувати, як вчинки та цінності людини впливають на їх життя. У закладі створили психологічно комфортну атмосферу і новий освітній простір - середовище, яке виховує успішну, духовно багату, впевнену в собі й щасливу людину, готову до активного діяльного життя».

Реалізація Програми у **Черкаській спеціалізованій школі І-ІІІ ступенів №28 імені Т.Г.Шевченка** відбувалася в основному через діяльність Дитячої громадської організації «ЮНІКС» та учнівського самоврядування «Моноліт». За пройдений час успішно реалізовані проєкти шкільного, міського, обласного та всеукраїнського рівнів. На сьогодні заклад освіти став учасником програми щодо розширення мережі парламентських просвітницьких осередків на базі закладів загальної середньої освіти України. У рамках діяльності Ліги старшокласників Черкаської області **реалізовані проєкти**: «Від серця до серця», «Ми патріоти України», «Творча майстерня», «Сучасна молодь – майбутнє України», «Герої не вмирають», «Козацька толока», «Козацький стан», «Обличчя моєї України», «Одягни Україну у вишиванку», «Знай наших». Реалізовано міжнародний проєкт «Нашого цвіту по всьому світу».

Двадцять учнів школи, лідерів дитячої громадської організації «ЮНІКС», є дійсними членами Черкаського козацького полку з реєстровими грамотами, беруть участь у щорічній смолоскипній ході до дня вшанування Холодноярської республіки.

Лідери учнівського самоврядування стали активними волонтерами та організовували проведення благодійних акцій зі збору лікарських засобів, сувенірів, засобів особистої гігієни та продуктів харчування для воїнів Збройних Сил України. Щорічно відбуваються заходи до вшанування героїв Крут, героїв Небесної Сотні, до Дня Гідності і Свободи, Дня добровольця.

Адміністрація школи спільно з учнівським самоврядуванням провели моніторинг з визначення та розуміння основних пріоритетів виховної системи школи (національна приналежність, національна ідентичність, патріотизм). Проведено моніторинг педагогічного колективу «Виконання поставлених цілей і завдань у ході реалізації виховних проєктів школи», учнівського самоврядування «Сформованість комунікативного потенціалу особистості в умовах НУШ», що дало змогу провести корекційну роботу виховної системи в цілому.